

Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Ortaokul Öğrencileri ve MEB Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Algıları

Nadire Emel AKHAN¹

Sedat ALTAŞ²

Gönderim Tarihi: 24.07.2020

Yayın Tarihi: 31.05.2021

Öz

Bu araştırmanın amacı; özel yetenekli olduğu kanıtlanan Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) ortaokul öğrencileri ile devlet okullarına devam eden ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim öğretim yılının birinci döneminde Antalya ilinde özel yetenek tanısı almış (130 IQ ve üzeri) BİLSEM'e devam eden 91 öğrenci ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokul 6. ve 7. sınıf düzeyinde eğitim gören 72 öğrenci olmak üzere toplam 163 öğrenci oluşturmuştur. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular yardımı ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; BİLSEM öğrencileriyle, devlet okullarına devam eden ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarının farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Bu farklılığın, devlet okuluna devam eden öğrenciler ile BİLSEM öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik yaşamış oldukları deneyimin ve bu dersten beklentilerinin farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca Devlet okulunda okuyan öğrencilerin hayallerinde yer alan sosyal bilgiler ile gerçekte var olan sosyal bilgiler arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. Ancak BİLSEM öğrencilerinin devlet okulunda okuyan öğrencilere göre bu dersin içeriğinin zenginleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi konusunda daha fazla beklenti içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumun BİLSEM'lerin, devlet okullarından farklı olarak öğrencileri daha çok sorgulamaya ve araştırmaya yöneltmesi şeklinde açıklanması mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenek, MEB, Ortaokul, Sosyal bilgiler, Algı

¹ Sorumlu Yazar: Nadire Emel Akhan, Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, neakhan@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3628-8571

² Sedat Altaş, Tarih Öğretmeni, Antalya Bilim ve Sanat Merkezi, Türkiye, sedataltas_35@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5863-8707

Social Studies Course Perceptions Of Middle School Students Attending The Science and Art Centers and MNE Middle School Students

Abstract

The aim of this study is to compare the social studies course perceptions of the secondary school students attending the Science and Art Center (BİLSEM), who have been proven to be gifted, and the secondary school students attending public (MNE) schools. The sample of the study consisted of a total of 163 students, of whom 91 students diagnosed with special talents (130 IQ and above) attended BİLSEM and 72 students attended the 6th and 7th grade levels of secondary education affiliated to the Ministry of National Education (MNE) in Antalya in the first semester of the 2019-2020 academic year. The data of this study, in which the qualitative research method was used, was collected with the help of semi-structured open-ended questions prepared by the researchers. The data obtained from the research were subjected to content analysis. According to the results obtained from the research, it was understood that the social studies perceptions of BİLSEM students and middle school students who attended public schools differed. It can be said that this difference is due to the different experiences which the students attending the public school and BİLSEM students underwent and their divergent expectations of the social studies course. In addition, it can be said that there are similarities between social studies in the imaginations of students studying at public schools and social studies that actually exist. However, it is understood that BİLSEM students have more expectations regarding the enrichment and diversification of the content of this course than the students studying at the public school. It is possible to explain this situation by the fact that BİLSEM leads students to question and research more than public schools.

Key Words: Gifted, MNE, Middle school, Social studies, Perception

Giriş

Sosyal bilgiler dersi, bireyi ve toplumu konu alır, kendimizi ve içinde yaşadığımız toplumu daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Bu ders, disiplinler arası ve çok disiplinli bir özelliğe sahip olmasından dolayı ilköğretim dönemi çocukları için önemli ve hayata açılım sağlayan bir derstir. Bu dersin öncelikli amacı ise bilgi yüklü çocuklar yerine yarının vatandaşı olan bireyleri iyi insan iyi vatandaş olarak yetiştirmektir. Böylesine önemli bir amacı barındıran bu dersin, yarının iyi vatandaşı olması beklenen öğrencilerin dünyasındaki karşılığının ne olduğu önemlidir.

Hızla değişen demokratik toplumlarda; mevcut düzeni, toplumsal değerleri olduğu gibi sorgulamadan kabul eden vatandaşlar yerine, değerleri sorgulayabilen, eleştirel düşünebilen, üretken vatandaşlara ihtiyaç vardır (Doğanay, 2002). Bu bağlamda öğrencilere verilmesi amaçlanan toplumsal değerlerin önemli bir kısmı, ilköğretim kurumlarında okutulan sosyal bilgiler dersi yoluyla kazandırılması amaçlanır. Bunu yaparken de içinde bulunduğumuz çağımızın gereği olan; düşünme, analiz etme, problem çözme ve karar verme gibi becerileri geliştirilmeye çalışılır (Yaşar ve Gürdoğan Bayır, 2010). Sosyal bilgiler dersi, yirminci yüzyılın başlarında bir vatandaşlık eğitim programı olarak ortaya çıkmıştır (İbrahimoglu, 2018). Günümüzde ise önemli bir değişim ve dönüşüm geçirerek yapılandırmacı öğrenme felsefesi ışığında sosyal bilim disiplinlerinin tamamına ilişkin kazanım ve konu içeriklerini barındıran; öğrencilerin sosyal olayları anlamalarını kolaylaştıran; öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri sunan bir ders haline getirilmiştir (Öztürk ve Keçe, 2015).

Sosyal bilgilerin ortaya çıkmasından bu zamana “sosyal bilgiler nedir?” sorusu araştırmacılar tarafından çok farklı şekillerde yanıt bulunmuştur. Bu süreçte sosyal bilgileri; Barr, Barth ve Shermis: “vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşerî bilimlerin kaynaştırılması”, Engle ve Ocho: “demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon süreci”, Barth: “kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, sosyal ve beşeri ilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılması” (akt. Öztürk, 2009, s. 3), Sönmez (1999, s. 23), “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir”, Kaymakçı ve Ata (2012, s. 38), “insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde, değişik bilim dallarından yararlanarak ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili, temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir disiplindir” şeklinde tanımlamışlardır.

Sosyal bilgiler; muhtevasını sosyal bilimlerden alır. Sosyal bilimler insan ve toplumla ilgili konularda üretilen bilimsel bilgiyi ifade eder (Kabapınar, 2012). Kaynağını geçmişten ve günümüzden alan toplumsal konular aynı zamanda bireyin geleceğini şekillendiren konulardır (Deveci, Köse ve Gürdoğan Bayır, 2014). Bu açıdan sosyal bilimler; bireyin geleceğe yönelik beklentileri ve gereksinimleri ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara yeterli bilgi, beceri ve tutumları kazandırır (Paykoç, 1991).

Michaelis ve Garcia (1996) sosyal bilgiler 'in; bilgi, beceri, değer ve sosyal katılıma yönelik olmak üzere dört amacının olduğunu belirtmektedir: sosyal bilgiler dersinin, bireyin kendisine, ailesine, çevresindeki diğer bireylere, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu ve toplumsal çevresine nasıl uyum sağlayacağını öğretme; bilgiye yönelik amaçlarını; öğrencilerin okuma, düşünme, araştırma gibi çeşitli becerilerinin geliştirilmesi; beceriye ilişkin amaçlarını; Çok disiplinli bir yapıya sahip olması, içeriğinin tarihsel bir nitelik taşıması, değişik kültür ve yaşam öykülerini anlatması; değerlere ilişkin amaçlarını; öğrencileri hak ve sorumluluklarını bilerek yaşadıkları ve çalıştıkları topluma etkin vatandaş olarak katılmaları için hazırlaması; sosyal katılıma ilişkin amaçlarını yansıtmaktadır (akt. Deveci ve Gürdoğan Bayır, 2011).

Sosyal bilgiler programı içeriğinin, farklı özellikteki bireylerin beklentilerini karşılaması, programın hedeflerine ulaşması açısından önem arz eder. Bu açıdan bakıldığında özel yetenekli çocukların özellikleri ve beklentilerinin sosyal bilgiler programının içeriğiyle paralel olduğu anlaşılmaktadır. Zira özel yetenekli çocukların, sosyal bilgiler programının hedefleri arasında olan analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini etkin bir şekilde kullanabildikleri ifade edilebilir (Ataman, 2003). Bu durum zekâ kavramı ile açıklanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2019) sözlüğünde zekâ “İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlık, dirayet, zeyreklik, feraset” olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde 2916 Sayılı Kanununun 20. maddesine dayanılarak çıkartılan Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği'nde ilk kez üstün yetenekliliğin tanımı yapılmış; yönetmeliğin 6. maddesinde üstün zekâlılar: “zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 130 ve daha yukarı olanlar” şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 1991). Bu tanımlama üstün zekaya sahip bir bireyin 'zihinsel yeteneklerin birçoğunda yaşitlarına göre üst düzey bir performans göstermesi, yaratıcılık yönünün güçlü olması, bir işi başladığında asla vazgeçmemesi gibi özelliklerine vurgudur. Bu tür kişiler zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterirler.

ABD'de Federal Hükümet'in isteği üzerine Marland (1972) yayınladığı raporla üstün zekâ kavramının değişmesinin ve zeka ölçüğü dışında farklı alanların da yeteneğe dahil edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Marland, üstün zekâlı bireyler ile ilgili hazırlamış olduğu raporunda; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel sanatlarda yetenek, psikomotor yetenek alanlarının birinde veya birkaçında yüksek performans

gösteren bireyleri “üstün zekâlı” olarak tanımlamıştır (akt. Çal, 2018, s. 20). Günümüzde ise bu tür çocuklar için ‘üstün zekâlı’ kavramı yerine ‘özel yetenekli’ gibi daha geniş kapsamı içine alan tanımlar kullanılmaktadır (MEB, 2019).

Ülkemizde özel yetenekli çocukların eğitimine ilişkin tarihsel süreçte yapılan faaliyetlere baktığımızda, 1964 yılında Ankara Fen Lisesi’nin kurulması bu bireylerin eğitimi için orta öğretim düzeyinde yapılan ilk çalışma olarak değerlendirilebilir. Ardından 1993 yılında Sezai Türkeş tarafından kurulan ve orta öğretim alanında üstün zekâlı öğrencilere eğitim veren özel bir okul olan Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL), üstün zekâ ve özel yeteneklilerin eğitimini amaç edinmiştir (Mertol, 2014). Yine 1993 yılında, Özel Eğitim ve Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında, “Ek Ders Uygulama Okulu” olarak adlandırılan ve daha sonra Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) olarak isimlendirilen pilot proje beş ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Denizli ve Bayburt) hayata geçirilmiştir (Baykoç Dönmez, 2019). Günümüzde özel yeteneklilerin eğitimiyle ilgili olarak devlet eliyle sağlanan eğitim; sayıları 172’ye ulaşmış olan BİLSEM’lerde devam etmektedir (MEB, 2019). Bu çocuklar örgün eğitimle, temel eğitim ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılarken; BİLSEM’ler vasıtasıyla da özel yeteneklerini geliştirme ve uzmanlaşma sağlamaktadırlar (Dümenci, Gürsoy ve Aral, 2016).

Özel yetenekliler için verilen sosyal bilgiler dersi, özel yetenekli çocuklarda var olduğu bilinen farklı türde beceri, yetenek ve zekânın, bu çocukların potansiyellerini geliştirerek hem kendilerine hem de tüm insanlığa katkı sunmalarına aracılık eden önemli bir noktayı teşkil ettiği düşünülmektedir (Ünal ve Er, 2015). Bu bağlamda BİLSEM’de verilen sosyal bilgiler eğitimi, özel yetenekli çocukların bireysel özelliklerine uygun seçenekler sunabilmeli, alternatifler oluşturabilmeli ve sahip oldukları kapasiteleri üst düzey becerilere dönüştürme konusunda onlara yol gösterebilmelidir. Bu durum da özel yetenekliler için hazırlanmış sosyal bilgiler programının zenginleştirilmiş bir içerikle sunulması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Dersin, özel yetenekli çocukların üst düzey bilişsel becerilerinin gelişmesine yardımcı olmanın yanında, çocukların toplumu anlamasına ve bu doğrultuda etkili ve üretken bir vatandaş olarak yetişmesine imkân sağlayan bir yapıda olması önemlidir. Bu açıdan bakıldığında bu dersin, özel yetenekli çocukların topluma sağlıklı bir şekilde entegre olmalarını sağlaması ve topluma sunduğu katkıyı en üst seviyeye çıkarması bakımından büyük bir sorumluluk üstlendiği ifade edilebilir. Sonuç olarak sosyal bilgiler dersinin, çocukların sahip olduğu üstün yeteneklerin uygun sosyal ortamlarda ortaya çıkarılarak hayat bulması ve bunların farklı toplumsal alanlarda kullanılması noktasında kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu vurgulanabilir. Bu itibarla bu derste, özel yetenekli çocuklara verilen eğitimin çok iyi bir şekilde yapılandırılması ve sunulması büyük önem arz etmektedir (Çal, 2018).

Literatür incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin algılarını ele alıp inceleyen bazı araştırmalara rastlanmıştır. Devenci ve Gürdoğan Bayır (2011) ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan araştırmada, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin hayallerinin sosyal bilgiler dersinin amaçları, sosyal bilgiler dersinde yer alacak konular, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretme-öğrenme süreçleri ve sosyal bilgiler dersine ilişkin duyuşsal özellikler temaları altında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çetin ve Dinç (2017), ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarını yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgilerin öğrencilerin zihninde özellikle derste gördükleri konu alanlarını çağrıştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler algısının oluşmasında sosyal bilgilerin içerdiği konuları gerçek yaşamla ve kendi günlük yaşantılarıyla ilişkilendirmelerinin ve dersin işleniş süreci ile ilgili deneyim ve görüşleri doğrultusunda oluşan derse yönelik ilgilerinin önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bazı araştırmacılar ise öğrencilerin sosyal bilgilere yönelik algılarını metaforlarla incelemişlerdir. Örneğin Gömleksiz, Kan ve Öner (2012), ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bu dersin içeriğinde yaşamın içinden, farklı konu alanları ile ilgili bilgilerin yer almasına vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların bu derste öğrendikleri bilgileri gerçek yaşamda uygulayabildiklerini, sosyal bilgiler dersinin farklı konu alanlarını içerdiğini belirttikleri de görülmüştür. Mertol, Doğdu ve Yılar (2013), üstün zekâli ve üstün yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarını metaforlar yoluyla incelemiş ve üstün zekâli çocukların sosyal bilgiler dersini yaşamın içinden bir ders olarak kabul ettikleri; bu dersin gerekli ve önemli olduğuna inandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Akengin ve Kafadar (2016) ise çalışmalarında 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgilerle ilgili olarak toplumsal ilişki, toplumsal kültür, toplumsal hayat, toplumsal geçmiş, bilgi sağlayıcı ve yol gösterici ve yaşadığımız coğrafya kategorisine ilişkin metaforlar ürettikleri görülmüştür. Berksan (2018), ilköğretim 5. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla incelemiştir. Araştırmanın sonucunda yol gösteren, aydınlatan, bilgiye ulaştırıcı, içeriği değerli, kapsamlı, eğlenceli, sevilen şeklinde çeşitli metaforlar üretilmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere, özel yetenekli öğrencilerle devlet okullarına devam eden öğrencilerin sosyal bilgiler algısını ayrı ayrı inceleyen araştırmalar olmakla birlikte, iki farklı grubun sosyal bilgiler algılarının karşılaştırılmasına dayalı araştırmaya rastlanmamıştır. Sosyal bilgiler dersinde kazandırılmak istenilen amaçlara ulaşılması için; dersin işlenişinin yanı sıra öğrencilerin bu dersti nasıl algıladıkları da önemlidir. Öğrencilerin bu dersti nasıl algıladıklarının bilinmesi öğretmene, dersin işlenişinin planlanması, öğretme-öğrenme süreçlerinin düzenlenmesi için kolaylıklar sağlar (Yaşar ve Gürdoğan Bayır, 2010, s. 1215). Bu bakımdan özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olan algılarının, ilgilerinin ve yeteneklerinin; devlet okullarına devam eden öğrencilerden farklı ya da benzer yönlerinin tespit edilmesinin, öğretmenlerin dersin planlaması, onların ihtiyaçlarına uygun öğrenme-öğretme süreci düzenlemesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, özel yetenekli olduğu kanıtlanan Bilim ve Sanat Merkezi ortaokul öğrencileri ile devlet okullarına devam eden ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Yöntem

Bu çalışma, “var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan” (Karasar, 2006) betimsel modelde tasarlanan nitel bir araştırmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ilinde özel yetenek tanısı almış (130 IQ ve üzeri) normal okullarının yanı sıra BİLSEM’e devam eden 91 öğrenci ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ortaokul 6. ve 7. sınıf düzeyinde eğitim gören 72 öğrenci olmak üzere toplam 163 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin 40’ı 6. sınıf, 51’i 7. sınıf düzeyinde olmak üzere; 48’i erkek 43’ü kızdır. Devlet okullarına devam eden öğrencilerin 31’i 6. sınıf, 41’i ise 7. sınıf düzeyinde olmak üzere; 34’ü erkek ve 38’i kız öğrencidir. Araştırmada çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. “Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, kendisine yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer” (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış açık uçlu soru formu yardımı ile toplanmıştır. Formda yer alan sorular, araştırmacılar tarafından sosyal bilgiler alanında uzman 3 öğretim üyesinin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Öğrencilere genel olarak soru

formunda, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında olumlu veya olumsuz görüşe neden olan durumlar ve sosyal bilgiler dersinin içeriğiyle ilgili beklentilerinin neler olduğuna ve bu beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına yönelik sorular sorulmuştur. Araştırmanın verileri ölçme aracına son şekli verildikten sonra araştırmacıların kendileri tarafından çalışma grubuna ulaşılarak, ilgili okulların öğretmenlerinin yardımı ile toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde önce veriler kavramsallaştırılır, ortaya çıkan kavramlara göre mantıksal çerçeve düzenlenerek veriyi en iyi şekilde açıklayan temalar belirlenir. Burada amaç, “elde edilen verileri açıklayabilecek ilişkilere ve kavramlara ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın güvenilirliğini artırması bakımından içerik analizleri araştırmacıların dışında alanında uzman iki araştırmacının da yardımı ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994)’ın önerdiği $R(\text{Güvenirlik}) = \frac{Na (\text{Görüş Birliği } 356)}{Na (\text{Görüş Birliği } 356) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı } 53)} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama göre araştırmacılar arasındaki uyum %87 olarak hesaplanmış ve araştırmanın analizi güvenilir kabul edilmiştir. Ayrıca bulgular öğrenci görüşlerinden (BÖ: BİLSEM öğrencisi, DÖ: Devlet Okulu öğrencisi şeklinde) doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

1. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Tablo 1.a. BİLSEM ve Devlet Okulu öğrencilerinin en çok sevdiği derslere ilişkin görüşleri

BİLSEM			DEVLET OKULU		
Sayısal Dersler	Sevilen Dersler	f	Sayısal Dersler	Sevilen Dersler	f
	Matematik	60		Fen Bilgisi	42
	Fen Bilgisi	44		Matematik	39
	Bilişim Teknolojisi	21		Teknoloji Tasarım	1
	Teknoloji Tasarım	4		-	-
	Kimya, Mekatronik, Ekoloji	1		-	-
Toplam		130	Toplam		82
Sözel Dersler	Sosyal Bilgiler	39	Sözel Dersler	Sosyal Bilgiler	33
	İngilizce	25		Türkçe	32
	Türkçe	21		İngilizce	22
	Din Kültürü	3		İnkılap Tarihi	3
	Felsefe	3		Din Kültürü	1
	İspanyolca, Edebiyat, Trafik, Dans, Yüzme	1		-	-
Toplam		96	Toplam		91
Özel Yetenek Dersleri	Beden Eğitimi	22	Özel Yetenek Dersleri	Beden Eğitimi	25
	Resim	10		Müzik	6
	Müzik	5		Görsel Sanatlar	5
	Drama	2		Resim	1
	Görsel Sanatlar	1		-	-
	Toplam	40		Toplam	

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden en çok sevdikleri ilk üç dersi yazmaları istenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler ışığında, tablo 1. a’da belirtildiği gibi “sayısal dersler”, “sözel dersler” ve “özel yetenek dersleri” temalarının ortaya çıktığı görülmüştür. BİLSEM öğrencilerinde “sayısal dersler” en yüksek söylenme oranıyla belirleyici tema olurken; devlet okullarında okuyan öğrencilerinin ise belirleyici teması “sözel dersler” teması olmuştur. Ayrıca hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan öğrencilerin ifadelerinden hareketle en az söylenen temanın “özel yetenek dersleri” olduğu belirlenmiştir.

Bunun yanı sıra çalışma grubunda yer alan BİLSEM öğrencilerinin öğretim programlarının farklılığından kaynaklı, temalar içerisinde belirttikleri derslerin (mekatronik, ekoloji, trafik, dans, yüzme vb.) çeşitlendiğini söylemek mümkündür. Öğrencilerden bazılarının verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“En sevdiğim ders sosyal bilgiler” (BÖ8).

“En sevdiğim derslerimin başında Türkçe ve sosyal geliyor” (DÖ5).

“Drama, resim ve dans beni çok mutlu ediyor” (BÖ14).

“Matematiği çok seviyorum, hayatımın vazgeçilmezi” (DÖ7)

“Bilişim, fen ve teknoloji başarımlarımı tasarımı ilgimi çekiyor” (BÖ18).

“Bedeni, müzik, resim okula gelme sebebidir” (DÖ11).

Çalışma grubunu oluşturan BİLSEM ve devlet okulu öğrencilerinin sevdikleri dersler içerisinde sosyal bilgiler dersini ifade etme durumları değerlendirilmiş ve ifade etmeyen öğrencilerin neden sosyal bilgileri sevmedikleri hakkındaki görüşleri alınmak istenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin görüşlerine Tablo 1.b’de yer verilmiştir.

Tablo 1. b. BİLSEM ve devlet okulu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini neden sevmediklerine yönelik görüşleri

BİLSEM			DEVLET OKULU		
Derse Yönelik Tutum	Sosyal bilgileri sevmeme sebebi	f	Derse Yönelik Tutum	Sosyal bilgileri sevmeme sebebi	f
	Öncelik	14		İlgi çekmemesi	10
	Sıkıcı	9		Sevmiyorum, gereksiz	9
	Sevmiyorum, gereksiz	6		Öncelik	9
	İlgilenmiyor	4		Sıkıcı	4
	Saçma	1		Önemsememe	2
	Hayal gücü geliştirme			Eğlenmeme	1
Toplam	35	Toplam	35		
Dersin Anlaşılabilirliği	Zor	3	Dersin Anlaşılabilirliği	Yeteneksiz bulma	3
	Akademik Başarı	3		Anlamama	2
	Ezberci olması	2		Akılda kalmama	1
	-			Zorlanma	1
	Toplam	8		Toplam	7

Çalışma grubunda yer alan hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden niçin sosyal bilgiler dersini seçmediklerini yazmaları istenmiştir. Buna göre her iki çalışma grubunda da tablo 1.b’de belirtilen “derse yönelik tutum” ve “dersin anlaşılabilirliği” temaları ortaya çıkmaktadır. BİLSEM çalışma grubunda “derse yönelik tutum” en yüksek söyleme oranıyla belirleyici tema olurken; devlet okullarında da belirleyici tema “derse yönelik tutum” temasıdır. Her iki grupta da en az söylenen tema “dersin anlaşılabilirliği” teması belirlenmiştir. BİLSEM çalışma grubu ile devlet okulundaki öğrencilerin derse sevmeme sebeplerinin sayısı eşit olduğu söylenebilir. Öğrencilerden bazılarının verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Çünkü sosyal bilgiler dersinin içindeki tarih konularında biraz başarısızım. En düşüm ortalamam sosyal bilgiler çıkmıştı” (BÖ2).

“Ders ilgimi çekmiyor, merak duygusu uyandırmıyor” (DÖ7).

“Sosyal bilgiler dersini çok sevmiyorum. Çünkü açıkçası ilgimi çekmiyor. Biraz sıkıcı geliyor” (BÖ4).

“Tarih konuları sıkıcı ve uzun” (DÖ52).

BİLSEM ve devlet okulu öğrencilerinin sevdikleri dersler içerisinde sosyal bilgiler dersini ifade etme durumları değerlendirilmiş ve ifade eden öğrencilerin neden sosyal bilgileri sevdikleri hakkındaki

görüşleri alınmak istenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen cevaplardan hareketle öğrencilerin görüşlerine Tablo 1.c'de yer verilmiştir.

Tablo 1.c. BİLSEM ve devlet okulu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini neden sevdiklerine yönelik görüşleri

BİLSEM		DEVLET OKULU		
	f		f	
Tutum	Sosyal bilgileri sevme sebebi			
	Eğlenceli	11	Hayatı yansıtması	6
	Hayatı yansıtması	10	Eğlenceli	5
	İlgi çekici	4	Rahatlatıcı, ilgi çekici, öğretmeni sevme	1
	Güzel bulması, sosyal bilgiler disiplinlerine ilgi, mutluluk, özgürlük	1	-	
Toplam	29	Toplam	14	
Sosyallik	Sosyalleşme	2	Sosyal hayat	1
	Sosyal ilişkiler, insan hayatını kolaylaştırma, hayatı öğretme, kapsamlı, empati, iletişim, insanlara karşı davranış belirleme, kendimizi tanımamızı sağlar, saygıyı öğretme, etkin vatandaşlık	1		
	Toplam	12	Toplam	3
Öğreticilik	Bilgi verici	3	Öğretici/bilgilendirici	7
	Akademik başarı	2	Hakları öğretmesi	3
	Etkinlik, yeni şeyler öğretme, coğrafya ve tarihi içerme, dünyayı tanıma, tarihi öğretme, farklı konular	1	Atatürk'ün hayatı/mirası	2
	-		Sorumluluk	2
	-		Hayatı öğretme, milli kültürü öğretme, hayatı/tarihi öğretme, başarılı olması	1
Toplam	11	Toplam	18	

Çalışma grubunda yer alan hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden niçin sosyal bilgiler dersinin seçtiklerini yazmaları istenmiştir. Buna göre her iki çalışma grubunda da tablo 1.c'de belirtilen "tutum", "sosyallik" ve "öğreticilik" temalarıdır. BİLSEM çalışma grubunda "tutum" en yüksek söyleme oranıyla belirleyici tema olurken; devlet okullarında belirleyici tema "öğreticilik" temasıdır. BİLSEM çalışma grubunda en az söylenen tema "öğreticilik" teması olurken; devlet okullarında en az söylenen tema "sosyallik" temasıdır. Ayrıca BİLSEM çalışma grubundaki temalar içerisindeki "sosyallik" temasında (insanlara karşı davranış, kendimizi tanıma, empati vb.) çeşitlilik görülürken; devlet okullarındaki öğrencilerin belirttikleri alt temaların ise daha az çeşitlilik (sosyalleşme, sosyal hayat) gösterdiği söylenebilir. Bu durumu BİLSEM öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinden beklentilerinden ve derse yükledikleri anlamların farklılaşmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Öğrencilerden bazılarının verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

"Çünkü Sosyal bilgiler dersinden zevk alıyorum. Yeni bilgiler edinmeyi severim. Kendi fikrimi özgürce ifade etmeyi severim" (BÖ9).

"Atatürk'ün hayatını ve milli kültürümüzü öğrettiği için seviyorum" (DÖ19).

"Ben bu derste başarılıyım ve daha çok ilgimi çekiyor" (BÖ40).

“Sosyal bilgiler hayatı öğrenmemizi sağladığı için sosyal bilgiler olmalıdır” (DÖ2).

“Sosyal bilgiler dersinde etkin bir vatandaş olmamızı sağlar. Bu da hayatımızın daha iyi geçmesini sağlar” (BÖ60).

“Sosyal bilgiler dersimi severim, eğlenceli ve komiktir” (DÖ5).

2. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersine yönelik metaforlarına ilişkin bulgular

Tablo 2. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik metaforlarına ilişkin görüşleri

BİLSEM		DEVLET OKULU		
	f		f	
Yol Gösterici	Sosyal bilgiler metaforları		Sosyal bilgiler metaforları	
	Hayat bilgisi	6	Hayat	11
	Harita	3	Geçmiş	3
	Tarih	2	Tarih	2
	Yazı yazma, bilgisayar, kitap, büyüteç, bilgi, kurallar, okul, bilgilendirici metin, atlas, ansiklopedi, hikaye, zaman makinesi, kitaplık, bilgi kuşu, keşfetme	1	Kanunlar	2
	-		Sözlük, gerçekler, kültürel değerler, kültür, harita, Atatürk, haklarımız, hakem, gelecek,	1
Toplam	26	Toplam	27	
Yaşam Belirtisi	Hayat	6	Fen bilgisi	3
	Doğa	2	Türkçe	3
	Ağaç	2	Hayat bilgisi	2
	İnsan, saf su, dünyanın yaşamı, kum	1	Matematik, coğrafya	1
	Toplam	14	Toplam	10
Evren	Dünya	4	Rüyaya dalmak	2
	Mars, meteor	1	Bilmediğimiz sokaklar, beşik sallama, dersin hikaye gibi geçmesi, akraba ziyareti, kardeş bakmak, boş bekleyen insan	1
	Toplam	6	Toplam	8
Nesne	Bina	2	Bahçede oynama, hayattaki güzellik, eğlence, sek sek oyunu, maç, sosyalleşme	1
	Kavanoz kapağı, kağıt/makas, megafon, kimlik kartı, küre, dolap	1		
	Toplam	6	Toplam	6
Yiyecek	Bal, nar, biber, pizza, portakal	1		
	Toplam	5		
Eğlence Aracı	Kutu oyunu, film, rubik küp, şifre	1		
	Toplam	4		

Çalışma grubunda yer alan hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden sosyal bilgiler dersine yönelik metaforları yazmaları istenmiştir. Buna göre her iki çalışma grubunda da tablo 2’de belirtilen” yol gösterici, yaşam belirtisi, evren, nesne, yiyecek, disiplinler arası, olumsuzluk, eğlence aracı “temaları ortaya çıkmaktadır. BİLSEM ve devlet okulları çalışma

gruplarında belirleyici tema “yol göstericilik” teması olmuştur. Öyle ki, iki çalışma grubunda da en az söylenen temanın BİLSEM’de “yiyecek” devlet okullarında ise “eğlence aracı” teması olmuştur. Genel olarak incelendiğinde BİLSEM çalışma grubundaki öğrencilerin metaforlarında çeşitlilik ve olumlu metafor örnekleri görülürken; devlet okulları çalışma gruplarındaki öğrencilerin metaforlarında olumsuz örneklerin ağırlıkta olduğu söylenebilmektedir. Öğrencilerden bazılarının verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler hayata benzer. Çünkü hayattan bilgiler verir” (BÖ59).

“Sosyal bilgiler hayata benzer. Çünkü hem yeni şeyler öğreniyorum, hem de geçmişten ders alıyorum” (DÖ45).

“Sosyal bilgiler haritaya benzer. Çünkü dünyamızın özelliklerini, coğrafi bilgileri öğreniyoruz” (BÖ4).

“Sosyal bilgiler hayata benzer. Çünkü bilgili olmamı sağlayıp, kuralları öğretir” (DÖ40).

“Sosyal bilgiler kitaba benzer. Çünkü her şey hakkında bir bilgisi vardır” (BÖ60).

“Sosyal bilgiler rüyaya dalmaya benzer. Çünkü bizi bilmediğimiz tarih öncesine götürür” (DÖ36).

“Sosyal bilgiler pizzaya benzer. Çünkü içinde her türlü şey var” (BÖ39).

“Sosyal bilgiler bahçede oynamaya benzer. Çünkü eğlencelidir” (DÖ1).

3. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersini günlük hayatlarında kullanma durumlarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Tablo 3.a. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi günlük hayatlarında kullanma durumlarına ilişkin görüşleri

Sosyal bilgileri günlük hayatta kullanma durumu	f
BİLSEM	
Evet	69
Hayır	15
Kısmen	7
DEVLET OKULU	
Evet	56
Hayır	7
Kısmen	8

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden sosyal bilgileri dersinde öğrendikleri konuları günlük hayatlarında kullanıp kullanmadıklarını yazmaları istenmiştir. Buna göre her iki grupta da, tablo 3.a’daki veriler ortaya çıkmaktadır. BİLSEM çalışma grubunda da devlet okulu çalışma grubunda da “evet” en yüksek söylenme oranıyla belirleyici yanıt olmuştur. Buna göre her iki çalışma grubunda da öğrencilerin cevapları şu şekildedir:

“Evet, günlük hayatta kullanıyorum” (BÖ60).

“Hayır, kullanmıyorum” (BÖ90).

“Bazen, sarı renkli kaldırımların ne işe yaradığını öğreniyorum” (DÖ16)

“Evet, kullanıyorum” (DÖ39).

“Evet, çünkü Atatürk’ü anlatıyorum” (DÖ19).

“Bazen genel kültürle alakalı soruları bilebiliyorum” (BÖ44).

Tablo 3.b. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini günlük hayatta kullanma sebeplerine ilişkin görüşleri

BİLSEM		DEVLET OKULU		
Öğrencilerin görüşleri	f	Öğrencilerin görüşleri	f	
Öğreticilik	Hayatı kolaylaştırma	16	Hayata yol gösterme	10
	Hayatı öğretme	11	Atatürk'ün hayatı	9
	Hak ve sorumluluk	4	Hak ve sorumluluk öğretme	6
	Sorun çözme	2	Tarihi öğretme	3
	Kuralları öğretme	2	Coğrafi konular	3
	Sınavlara yardım	2	Günlük hayat, bilgiyi öğrenme, ekonomiyi öğrenme, yazma becerisi geliştirme, doğal afetleri tanıma, kültürü tanıma, gözlem, sınava destek	1
	Ülkemi tanıyorum	2		
	Tasarruf	2		
	Bilgi öğretme, genel kültür, bilinçlenme, geçmiş, deprem, hayvan sevgisi	1		
	Toplam	47	Toplam	39
İnsan ilişkileri	Sosyalleşme	11	Sosyalleştirme	16
	Etkin vatandaşlık	4	Paylaşma, sosyal çevreyi tanıma, bilgiyi paylaşma, iletişim becerisi, davranışı düzenleme	1
	Davranışı düzenleme	4		
	İletişim	4		
	Topluma uyum, bilgiyi paylaşma, yardımlaşma, sorulara cevap verme, hoşgörü	1		
Toplam	28	Toplam	21	
Tutum	İlgi çekmemesi	2	Sevmeme	2
	Sıkıcı, daha güvenli hissetme	1	Anlaşılması zor	1
	Toplam	4	Toplam	3

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinden sosyal bilgiler dersinin günlük hayatlarında işlerine hangi açıdan yarayıp yaramadığını yazmaları istenmiştir. Buna göre her iki çalışma grubunda da, tablo 3.b'de belirtilen “öğreticilik”, “insan ilişkileri” ve “tutum” temaları ortaya çıkmaktadır. BİLSEM çalışma grubunda sosyal bilgiler dersinin “hayatı kolaylaştırma” ve “hayatı öğretme” özelliği öne çıkarken; devlet okullarında ise “sosyalleştirme” özelliği öne çıkmıştır. İki grupta da derse karşı olumlu ya da olumsuz tutumun çok az olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Evet, yönleri etkin vatandaş olmayı, krokiyi, her şeyi öğrendiğimiz için hayatımda çok işe yarıyor” (BÖ89).

“Atatürk'ün hayatını öğrenmemizi sağlar. Kültürümüzü öğretir” (DÖ56).

“Empati konusunu insan hayatında uygulayabilirim” (BÖ89).

“Derste sosyalleşmemi sağlayıp günlük hayatla kolaylıklar sağlar” (DÖ67).

“Hayır, sadece sınavlarda işime yarıyor” (BÖ90).

“Bilmediğim her şeyi öğrenmemi sağlıyor” (DÖ18).

4. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersine yönelik hayallerine dair görüşlerine ilişkin bulgular

Tablo 4.a. Öğrencilerin hayallerindeki sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri

BİLSEM		DEVLET OKULU		
	Öğrencilerin hayallerindeki ders	f	Öğrencilerin hayallerindeki ders	f
İçerik	Eğlenceli	13	Hayata dair şeyleri öğretme	2
	Yazısız	3	İlgi çekici konu, tarih bilgisinin fazlalığı, hayal gücünü geliştirme, doğa bilinci	1
	Günlük hayatla ilişkili	3	-	-
	Mitolojik konu, ilgi çekicilik, ezber olmayan, ülke anlatımı	1	-	-
	Toplam	23	Toplam	6
Aktif Öğrenme	Etkinlik	3	Eğlenceli	10
	Yaşayarak	3	Etkinlik	5
	Oyun	2	Gezi	3
	Yorumlayıcı, gezili, deney ortamı	1	Yaşayarak öğrenme, farklı yöntem, drama	-
Toplam	11	Toplam	21	
Öğretmen özelliği	Hoşgörülü	2	-	-
	Daha yavaş anlatma	2	-	-
	Pekiştireç veren	2	-	-
	Komik	1	-	-
Toplam	7	Toplam	0	
Fiziksel Ortam	Sessiz sınıf	3	Sessiz sınıf	3
	Az öğrenci	2	Hayalimdeki sınıf	3
	Geniş sınıf	2	Öğrencinin fikirlerini söyleyebilmesi	2
	-	-	Güzel bir sınıf	2
	-	-	Komik öğretmen	2
Toplam	7	Toplam	12	
Dijital	Teknolojik	2	-	-
	İzleyerek, video, Viar gözlük	1	-	-
	Toplam	5	Toplam	0

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerin hayallerinde sosyal bilgiler dersi sorulduğunda; tablo 4.a'da belirtildiği gibi, BİLSEM öğrencilerinin cevaplarında içerik, aktif öğrenme, öğretmen özellikleri, fiziksel ortam ve dijital temalarının ortaya çıktığı belirlenmiştir. Devlet okulu öğrencilerinin cevaplarına bakıldığında ise içerik, aktif öğrenme ve fiziksel ortam temalarının olduğu görülmektedir. BİLSEM öğrencilerinde belirleyici tema içerik teması olurken, devlet okulunca belirleyici tema, aktif öğrenmedir. En az söylenen temalar BİLSEM de dijital iken; devlet okulunda içerik temasıdır. Ayrıca tema yoğunluğu olarak BİLSEM öğrencilerinin cevaplarını zengin olduğu belirlenirken; devlet okulunda bunun sınırlı olduğu de görülmektedir. Öyle ki BİLSEM öğrencilerinin belirttikleri temalardan olan öğretmen özellikleri ve dijital temalarına devlet okulu öğrencilerinin hiç değinmediği belirlenmiştir. Öğrencilerinin bazılarının cevapları şu şekildedir:

"Eğlenceli ve ezber olmayan bir ders. Her şey ezbere dayalı anlatılıyor" (BÖ43).

"Beden, spor ve eğlence olmasını istedim" (DÖ16).

"Yaşatarak öğrenilmeli. Şimdiki gibi olmamalı. Dört tarafı duvarla çevrili bir ortamda yapılmamalı" (BÖ74).

"Önemli olayları canlandırmak istedim" (DÖ40).

"Eğlenceli, komik ve şirin bir öğretmenin sosyal bilgiler dersinin güzel olmasını ister" (BÖ6).

"Eğlenceli yerlere geziler olmasını istedim. Örneğin lunaparka" (DÖ1).

“Yedi sekiz kişilik sınıflar, düzenli ve sıraları temiz bir sınıfın olmasını isterdim” (BÖ49).

“Zaman makinesiyle eski zamanlara gidip savaşları vs. görmeyi isterdim” (BÖ22).

Tablo 4.b. Öğrencilerin mevcut sosyal bilgiler dersi ile hayallerindeki sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri

BİLSEM		DEVLET OKULU		
Tutum	Hayali ve mevcut derslerin karşılaştırılması	<i>f</i>	Hayali ve mevcut derslerin karşılaştırılması	<i>f</i>
	Sıkıcı	8	Sıkıcı	
	Memnunuz, Eğlenceli, Şuan ki sınıfla aynı	1	-	
Toplam		11	Toplam	7
Dersin İçeriği	Defter üzerinden işlenmesi, test çözümü, sınavsız, uygulamalı	1	Düz anlatım	2
	-		Kitap okunması	2
	-		Akıllı tahta kullanımı, video izleme, konuların uzun olması, az etkinlik	1
Toplam		4	Toplam	8
Sınıf Ortamı	Sınıf sınırlarının dışında	2	Sirasız sınıf, sessizlik, az kişi, dışarıda ders işlenmesi	1
	Az kişi, sessizlik	1	-	
	Toplam	4	Toplam	4

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerin hayallerinde ki sosyal bilgiler ile mevcut sosyal bilgiler arasındaki farkına bakıldığında tablo 4.b'de görüldüğü gibi, hem BİLSEM hem de devlet okulundaki öğrencilerin tutum, dersin içeriği ve sınıf ortamı temaları ortaya çıkmıştır. BİLSEM'de belirleyici tema tutum iken, devlet okulunda belirleyici tema dersin içeriğidir. En az söylenen tema BİLSEM de dersin içeriği ve sınıf ortamı iken, devlet okullarında sınıf ortamı temasıdır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Eğlenceli testlerle ve yavaş olarak öğrendiklerimin üstüne bir şeyler katarak işleyelim isterim.

Ayrıca BİLSEM'de bu yaşansa da okulda yaşanmıyor” (BÖ2).

“Sosyal bilgiler genelde uzun oluyor” (DÖ60).

“Sosyal bilgiler dersi biraz daha yorumlamaya dayalı olabilir” (BÖ8).

“Düz anlatımın olması sıkıcı oluyor” (DÖ57).

“Çok geniş ve kocaman kenarlarında masalar olan, ferah ve rahat bir sınıfta sessizce sınıf istiyorum” (BÖ20).

“Akıllı tahta açılıp sadece kitap üzerinden ders işleniyor” (DÖ34).

5. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersinde öğrenmeyi istedikleri konulara yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Tablo 5. Öğrencilerin öğrenmek istedikleri konulara yönelik bulgular

BİLSEM		DEVLET OKULU		
	Hayali ve mevcut derslerin karşılaştırılması	<i>f</i>	Hayali ve mevcut derslerin karşılaştırılması	<i>f</i>
Tarih	Tarih bilgisi	10	Tarih bilgisi	10
	Dünya savaşları	3	Kültür ve miras	6
	Kültür ve miras	3	Dünya savaşları	3
	Osmanlı tarihi	2	Atatürk'ün hayatı	3
	Atatürk'ün hayatı	2	Savaşlar	2
	Antik çağ, eski uygarlıklar, geçmişteki insan, tarihteki önemli kişiler, kronoloji bilgisi, farklı kültürler, milli mücadele, mitoloji	1	Ülkelerin tarihi	2
	-	-	Milli kültür, eski oyunlar, gelenekler, bayrak, Çanakkale savaşı, Türkiye'nin kuruluşu	1
Toplam	28	Toplam	32	
Coğrafya	Coğrafi bilgi	4	Harita	4
	Dünyanın şekil ve hareketleri	3	Coğrafi bilgi, çevrenin güzellikleri, dünya ve çevre, dünya kıtaları, ülkeler, kıta	1
	Dünya ülkeleri, doğal afetler, çevre bilgisi, ağaçların oluşumu, doğa ve hayvan, Türkiye'yi tanıyalım, nesli tükenen canlı	1	-	-
Toplam	14	Toplam	10	
Diğer Disiplinler	İletişim	2	Teknoloji	2
	Ekonomi	2	Küresel bağlantılar, iletişim, gelecek	1
	Psikoloji, kişisel gelişim	-	-	-
Toplam	6	Toplam	5	
Vatandaşlık	Etkin vatandaşlık, hak ve sorumluluk, kimlik, aile bağları	1	Haklarımız	3
	-	-	Sorumluluk	3
	-	-	Adalet ve hukuk	1
Toplam	4	Toplam	7	

Çalışma grubunda yer alan, hem BİLSEM hem de devlet okulunda okuyan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde öğrenmek istedikleri konular sorulduğunda her iki çalışma grubunda da tablo 5'te belirtilen tarih, coğrafya, diğer disiplinler ve vatandaşlık temalarının söylendiği belirlenmiştir. Dikkat çekici olarak BİLSEM ve devlet okulunda belirleyici temaların tarih olduğu görülmektedir. BİLSEM de söylenme sıklık oranıyla en az belirtilen tema vatandaşlık iken, devlet okulunda ise en az söylenen temanın diğer disiplinler teması olduğu görülmektedir. Coğrafya temalarına bakıldığında da gruplar arasında söylenme sıklık oranında ciddi farklılık olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

"Küresel bağlantılar çünkü ülkeler ilgimi çekiyor" (BÖ8).

"Sosyal bilgiler dersinde en çok öğrenmek istediğim konu, adalet ve hukuk konuları ilgimi çekiyor (DÖ37).

“Sermaye ve üretim. Çünkü nasıl şirket kuracağımı gösteriyorlar” (BÖ33).

“Ülkelerin uzaklığı, soğukluğu, yemekleri, kıyafetleridir” (DÖ7).

“Kronolojiyi çok seviyorum, hem öğrenirken arkadaşlarımla ve kendimin kronolojisini öğreniyorum. Aslında insanların tarihlerini öğreniyorum” (BÖ55).

“Atatürk çünkü bazı insanlar Atatürk’e saygı duyuyorum ama sevmiyorum diyorlar, neden diye sorduğumda kadınlara o kadar kötülük yapılmış Atatürk savaşta sadece emir verdi falan diyorlar, bu olayların aslını öğrenmek istiyorum” (DÖ40).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

BİLSEM’de eğitimlerine devam eden özel yetenekli ortaokul öğrencileri ile normal devlet okulunda eğitim alan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı hedefleyen bu araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirmek gerekirse, BİLSEM öğrencileriyle devlet okulunda eğitim alan öğrencilerin sosyal bilgiler algılarının farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bulgular incelendiğinde sosyal bilgiler dersindeki deneyimlerin ve bu dersle ilgili beklentilerin, derse yönelik algıyı belirlemede olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulgularına bakıldığı zaman, BİLSEM öğrencileriyle, devlet okulunda eğitim alan öğrencilerin en çok sevdikleri derslerin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre; BİLSEM öğrencileri sayısal dersleri, devlet okullarında eğitim alan öğrenciler ise sözel dersleri sevdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sevdikleri dersler arasında sosyal bilgileri neden seçmediklerinin sebebine bakıldığında; BİLSEM öğrencilerinin akademik kaygıyla sayısal derslere yöneldiğinden, devlet okulunda eğitim alan öğrencilerin ise dersi ilgi çekici bulmadığından dolayı seçmediği söylenebilir.

Öğrencilerden sosyal bilgiler dersine yönelik metaforları yazmaları istendiğinde; her iki çalışma grubunda da “yol gösterici, yaşam belirtisi, evren, nesne, yiyecek, disiplinler arası, olumsuzluk, eğlence aracı” temalı metaforlar ortaya çıktığı görülmüştür. Bununla beraber; BİLSEM öğrencilerinin sosyal bilgilere yönelik ürettiği metaforların devlet okulundaki öğrencilere göre çok daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durumu BİLSEM öğrencilerinin devlet okulunda eğitim alan öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik daha fazla bakış açısı geliştirdiği şeklinde ifade etmek mümkündür. Ayrıca BİLSEM öğrencilerinin ürettiği metaforlar incelendiğinde devlet okulu öğrencilerine göre derse karşı daha olumlu metaforlar ürettikleri anlaşılmaktadır. Benzer olarak Bolat (2020)’in ortaokula devam eden üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezindeki sosyal bilgiler dersi ile okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algılarını incelemeyi amaçladığı çalışmasında da, hem BİLSEM’deki hem de okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu algılara sahip oldukları sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Öğrencilere sosyal bilgileri dersinde öğrendikleri konuları günlük hayatlarında kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğu öğrendikleri bilgileri günlük yaşamda kullandıkları yanıtını vermişlerdir. Bu da her iki gruptaki öğrencilerin de sosyal bilgiler dersinin içerdiği konuları gerçek yaşamla ve kendi günlük yaşantılarıyla ilişkilendirebildikleri göstermektedir. Alan yazına bakıldığında benzer yönde çalışmalar görmek mümkündür. Örneğin Gömleksiz, Kan ve Öner (2012) ve Çetin ve Dinç (2017) tarafından yapılan çalışmalarda, devlet okuluna devam eden öğrencilerin benzer şekilde sosyal bilgileri yaşamın içinden bir ders olarak algıladıkları görülmüştür. Mertol, Doğdu ve Yılar (2013) da çalışmalarında, üstün zekâlı çocukların, sosyal bilgiler dersini yaşamın içinden bir ders olarak kabul ettiklerini, ortaya koymuşlardır.

Öğrencilerin hayallerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik beklentilerinin ne olduğu sorulduğunda, devlet okulunda okuyan öğrencilerin hayallerinde yer alan sosyal bilgiler ile gerçekte var olan sosyal bilgiler arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. Devenci ve Gürdoğan Bayır (2011)’in araştırmaları

da, öğrencilerin sosyal bilgiler hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması ve gerçekte var olan sosyal bilgiler ile hayallerini açıklaması olarak benzer ifadelere ulaştıkları söylenebilir. Ancak BİLSEM öğrencilerinin devlet okulunda okuyan öğrencilere göre bu dersin içeriğinin zenginleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi konusunda daha fazla beklenti içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumun BİLSEM okullarının, devlet okullarından farklı olarak öğrencileri daha çok sorgulamaya ve araştırmaya yöneltmesi şeklinde açıklanması mümkündür.

Öğrencilere sosyal bilgiler dersinde öğrenmek istedikleri konuların ne olduğu sorulduğunda, hem BİLSEM öğrencileri hem devlet okulu öğrencileri ağırlıklı olarak tarih konularını öğrenmek istediklerini belirtmişler. Buna ek olarak yine BİLSEM öğrencilerinin öğrenmek istedikleri konuların çok daha zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Ünal ve Er (2015)'in çalışmasında da özel/üstün yetenekli öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinin genel amacını, tarih ve coğrafya konularını öğretmek olarak ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları genel olarak düşünüldüğünde, gerek BİLSEM'de eğitim alan ortaokul öğrencilerinin gerekse devlet okulunda öğrenimlerine devam eden ortaokul öğrencilerinin geleceğin yetişkinleri ve iyi vatandaşları olacakları düşüncesi ile sosyal bilgiler dersine gerekli önemin verilmesi ve daha etkili işlenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması önerilebilir. Sosyal bilgiler dersinin hedefleri ve içeriği düşünüldüğünde, ortaokul öğrencilerinin bu dersin hedeflerine ulaşmasının önemi aşikârdır. Bu noktada BİLSEM'de eğitim alma hakkını elde eden ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi adına daha fazla etkinlik ve deneyim yaşadıkları düşünüldüğünde elbette derse yönelik algılarının ve beklentilerinin daha istendik olacağı söylenebilir. Burada önemli olan, devlet okullarında öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin de sosyal bilgiler derslerini daha fazla etkinlik ve deneyim ile görmesini sağlamaktır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders içeriklerini hazırlarken bireysel farklılıkları dikkate alması, ders içeriklerinin günlük hayatla bağlantısının olabileceği ve dersi ilgi çekici kılabilmek adına ders planlaması yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Akengin, H. ve Kafadar, T. (2016). 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin metaforları. *International Journal of Field Education*, 2(1), 33-50.
- Ataman, A. (2003). Üstün zekâli ve üstün yetenekli çocuklar. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde (ss. 173-195). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Baykoç Dönmez, N. (2019). Kişisel Web Sayfası, <http://www.necatebaykoc.com.tr/bilsem/>, erişim tarihi: 21.12.2019.
- Berksan, G. O. (2018). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algıları. *International Journal of Innovative Approaches in Education*, 2(4), 117-131.
- Bolat, H. (2020). Üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin bilim ve sanat merkezindeki ve okuldaki sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1135-1144.
- Çal, Ü. T. (2018). *Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler eğitiminin yeri ve önemi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Çetin, Ş., ve Dinç, E. (2017). Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarının incelenmesi. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler dergisi*, 16, 241-259.
- Deveci, H., Köse, T. Ç., ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: Kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 101-124.
- Deveci, H., ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2011). Hayallerdeki sosyal bilgiler: İlköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin algıları. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2011 (4), 9-28.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler öğretimi, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

- Dümenci, S. B., Gürsoy, F. ve Aral, N. (2016). Türkiye’de okul öncesi dönemdeki üstün potansiyelli ve üstün zekâlı olan çocukların eğitimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2469-2480.
- Gömleksiz, M. N., Kan, A.Ü. ve Öner, Ü. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 419-436.
- İbrahimoglu, Z. (2018). The challenging subjects to learn/teach in social studies, the reasons behind them and solution suggestions. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(3), 162-182.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem akademi.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 3(1), 35-64.
- MEB (1991). *Özel eğitimle ilgili mevzuat*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB (2019). Bilsem yönergesi. *Tebliğler Dergisi*, Ankara. 390-427. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- Mertol, H. (2014). *Türkiye ve ABD’de üstün zekalı çocuklara sosyal bilgiler dersi veren öğretmenlerin görüş ve uygulamaları* (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Mertol, H., Doğdu, M. ve Yılar, B. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 176-183.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (2th edition). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 1-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, T. ve Keçe, M. (2015). Social studies from the perspective of 7th grade students. *International Journal of Turkish Education Sciences*, 5, 298-310.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi*, Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: MEB yayınları.
- TDK. (2019). Zeka maddesi, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=sosyal%20zeka> adresinden 27.03.2019 tarihinde erişildi.
- Ünal, F. ve Er, H. (2015). Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 16(1), s.165-182.
- Yaşar, Ş. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), (1213-1225).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.